ZENDEGI-SALAM
ضمیمه روزنامه خراسان
یک‌شنبه • ۱۸ فروردین ۱۳۹۸
اول شعبان ۱۴۴۰ • ۷ آوریل ۲۰۱۹
شماره ۲۰۰۶۷
۱۲۹۰

پرونده‌ای درباره خرافات به بهانه آتش زدن المان طاووس در شیراز به خاطر بد قدم دانستن آن

باورهایی بدون ریشه منطقی!

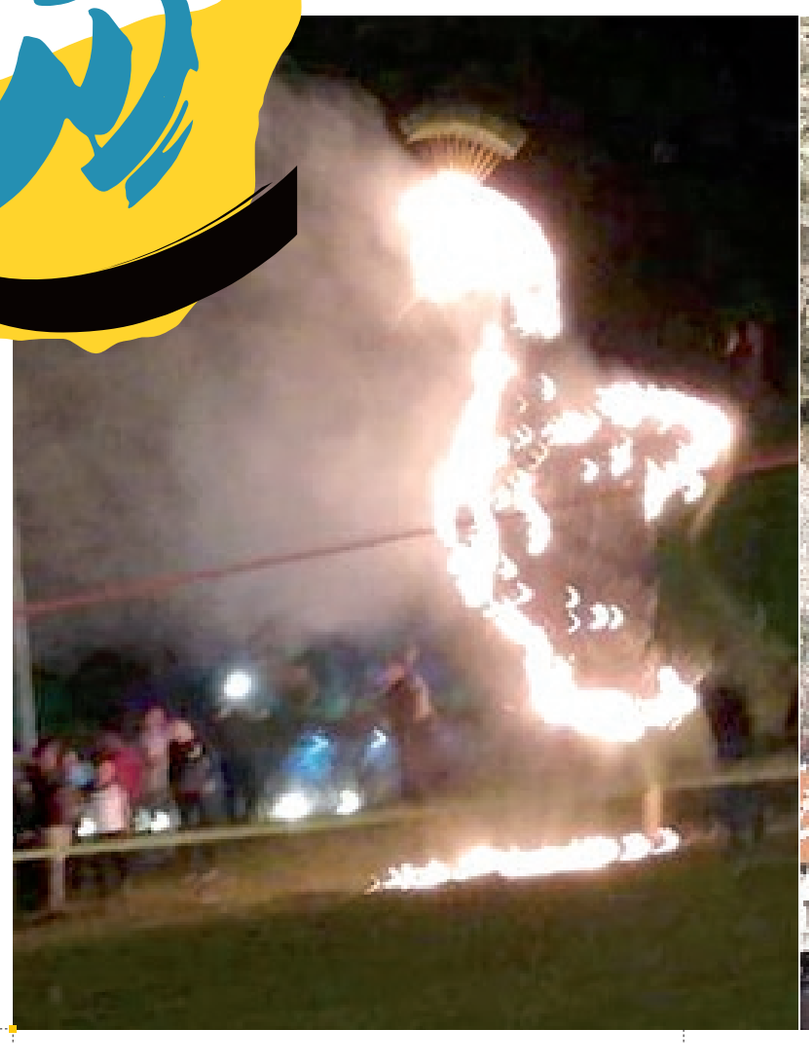

پرونده

چند روز قبل المان طاووسی که چند روز مانده به عید نوروز امسال با هزینه ای حدود ۸۰ میلیون تومان، طراحی و جای طاووس قدیمی شیراز را گرفته بود، به آتش کشیده شد. ظاهرا پس از سیل شیراز در فضای مجازی بعضی‌ها نماد جدید طاووس را بد قدم توصیف کرده و از شهرداری خواسته بودند که هرچه زودتر این المان را جابه جا کند وگرنه آن را نابود خواهند کرد که سرانجام هم به آتش کشیده شد. گاهی شنیدن بعضی عقاید از سوی نسل‌های قبل یا ملیت‌های دیگر، برای ما جوان‌ترها عجیب است؛ در حالیکه همین عقاید را بسیاری از مردم به‌ویژه افراد مسن‌تر جامعه نه تنها پذیرفته‌اند بلکه حتی اساس زندگیشان را بر آن بنا کرده‌اند. پرونده امروز زندگی سلام، نگاهی دارد به همین حوزه. از باورها و تاثیر عمیق‌شان بر زندگی و تفاوت‌شان با خرافه حرف می‌زنیم و ریشه و خاستگاه و چند و چون شکل گرفتن برخی از رایج‌ترین باورهای ایرانی‌ها را بررسی می‌کنیم و از منظر آیات و روایات هم این ماجرا را بررسی خواهیم کرد.

تاثیرات روان‌شناسانه و منفی خرافات بر زندگی انسان‌ها

کوتولگی روانی!

مرجان دهقان | روزنامه‌نگار

باورها یکی از پررنگ‌ترین جنبه‌های زندگی است که بنیادی‌ترین مبانی جهان‌بینی انسان را در خود جای می‌دهد. برای نمونه ممکن است شخصی معتقد باشد سرنوشت او از قبل رقم خورده است و قدرت عمل چندانی در زندگی ندارد. این باور نه تنها بخش مهمی از زندگی آن فرد را شکل می‌دهد بلکه با بررسی آن می‌توان به شیوه زندگی، چگونگی تفکر و باید‌ها و نبایدهای او نیز پی برد. فلسفه شکل گیری باورها را باید در نیازهای اولیه انسان جست وجو کرد. انسان برای آسایش و در امان ماندن از حوادث طبیعی و غیرطبیعی به رفتار یا افکاری پناه می‌برد که به تدریج و بر اثر تکرار تبدیل به یک باور می‌شوند. بعضی از باورها دامنه گسترده‌ای دارند و در فرهنگ اغلب مردم دنیا دیده می‌شوند. به طور مثال حرمت نان و نمک، خاص یک فرهنگ نیست بلکه در جوامع بسیاری مراعات می‌شود. باورها می‌توانند زندگی افراد را به شدت تحت تاثیر قرار دهند. تحقیقات حتی نشان داده است که بیوشیمی بدن انسان هم از باورهایش تبعیت می‌کند. یک نمونه آن مربوط به کودکانی است که باور می‌کنند دوست داشتنی نیستند. این باور بر میزان ترشح هورمون رشد آنان تاثیر می‌گذارد و در اصطلاح علمی دچار «کوتولگی روانی» می‌شوند. همچنین باورهای غلطی همچون اعتقاد به بدقدم بودن یک کودک، تاثیر روانی بدی بر او می‌گذارد و کارایی و اعتماد به نفس فرد را از بین می‌برد. این قبیل باورها و حتی شکل خرافه گونه آن‌ها منحصر به جامعه مانیست بلکه در فرهنگ کشورهایی که خود را صاحب بلامنازع علم و فناوری می‌دانند نیز دیده می‌شود. طبق آمار دهه‌های اخیر، نیمی از مردم آمریکا افرادی خرافاتی هستند. بسیاری از فرانسوی‌ها نیز به شدت به طالع بینی معتقدند و به طور معمول مطالب مربوط به پیشگویی‌های روزانه را دنبال می‌کنند. جالب است بدانید تاثیر یک سری باورهای خاص مثل نحس بودنِ عدد چهار در زندگی چینی‌ها تا حدی است که مطالعات یک جامعه‌شناسِ آمریکایی نشان داده است تعداد مرگ و میر بر اثر حمله قلبی در روز چهارم هر ماه میلادی نسبت به روزهای دیگر، در بین مردم چین بیشتر است.

مرز باریک باورِ معقول و خرافات

مطالعه باورها نشان داده حتی در افراطی‌ترین آن‌ها رمز و رازی نهفته است که شاید به دلیل فراموشی فلسفه وجودی آن‌ها، اکنون جزو خرافات به شمار می‌آیند. با وجود پیشرفت خیره کننده علم و فناوری، بسیاری از ما ناخودآگاه به برخی باورهای اشتباه پیشینیان اعتقاد داریم و بدون آن که دلیل این رفتارها را بدانیم برای دوری از نیروهای اهریمنی به تخته می‌زنیم. افرادی را خوش قدم و افرادی را بدقدم می‌دانیم. زیر نقاب به ظاهر خردگرای جامعه نوین، اشتیاق گسترده و فوق العاده‌ای را جمع به پدیده‌های اسرارآمیز و غیبی داریم. باورها نسبت به درجه فهم و بصیرت بشر معنا پیدا می‌کنند. بسیاری از مسائلی که به نظر ما خرافه هستند، در گذشته به دلیل محدود بودن علم بشر پذیرفته می‌شدند. برای نمونه مردم در گذشته تصویر خود را جزئی از روحشان می‌دانستند و تصور می‌کردند با شکستن آینه، روح آن‌ها آسیب می‌بیند؛ به همین دلیل شکستن آینه را بدشگون می‌دانستند و معتقد بودند اگر آینه‌ای بشکند، پیشامد ناگواری برای اهل خانه رخ خواهد داد. این باور در گذشته یک اصل علمی بوده است که دانشمندان زمان بر آن صحه گذاشته بودند اما اگر در دنیای امروز و بارد شدن علمی این قبیل باورها کسی هنوز چنین عقیده‌ای داشته باشد، در واقع بر خرافات تکیه کرده است.

نظر شهید مطهری درباره باورهای خرافاتی بر اساس آیات و روایات

شومی در جهالت است

شهید مطهری در کتاب پانزده گفتار می‌فرماید: «قرآن کریم در آیات زیادی با کمال صراحت این مطلب را می‌گوید که منشأ فال بد، هر شومی و نحوستی که وجود دارد، خارج از وجود خود بشر نیست. یعنی بشر ممکن است فکر و عقیده‌اش، فکر و عقیده شومی باشد؛ وقتی که فکر و عقیده‌اش سراسر خرافه و جهالت است، شومی در جهالت است. شومی جز در اخلاق فاسد در جای دیگری نیست. شومی جز در اعمال پلید در چیز دیگری نیست. همچنین پیغمبر اکرم(ص) در کمال صراحت فرمود: «در امت من تطیر و فال بد وجود ندارد». خود پیغمبر اکرم(ص) اشیا را به فال نیک می‌گرفت و هرگز فال بد نمی‌زد و از فال بد منع می‌کرد. فرمود: «هر وقت به دلت بد آمد و با آمدن چیزی دلت چرکین شد و تطیر زدی، اعتنا نکن، مخصوصاً برو.»

نکاتی مهم درباره باورهای خرافاتی که باید به آن‌ها توجه کرد

عاقبت نداشتن در کی درست از قضا و قدر الهی

آیت ا... جوادی آملی در صفحات ۵۴۸ و ۵۴۹ کتاب مفاتیح الحیاة درباره خرافات می‌نویسد: «آنان که به خدای سبحان و قضا و قدر الهی معتقد نیستند یا درک درستی از قضا و قدر الهی ندارند، ناچار به خرافاتی مانند شانس خوب یا بد، نحوست و بدقدمی، تطیر و مانند آن، تن می‌دهند، چنان که آل فرعون اگر به مشکلی گرفتار می‌شدند به جای آن که آن را آزمون الهی بدانند، به عنوان «طیره» آن را به موسای کلیم (سلام ا... علیه) و همراهان وی نسبت می‌دادند، آنان را به نحوست و بدقدمی طعن می‌زدند و هرگاه خیر و نیکی به آن‌ها می‌رسید خود را شایسته آن می‌پنداشتند و می‌گفتند: این خوبی، برای ماست و بر اساس استحقاق و لیاقت، بهره ما شده است. یادآوری این نکته، سودمند است که خطور ذهنی خرافاتی مانند شانس خوب یا بد، نحسی و بدقدمی، تطیر و مانند آن، کفاره اخلاقی دارد؛ یعنی چنان چه کسی در قلبش خطور کرد که فلان شخص بدقدم است یا فلان رخداد نحس است، کفاره اخلاقی این خطورها بر پایه حدیث نبوی، توکل بر خداست. اگر در این روایات آمده که برای نحوست صدقه بدهید در واقع این کار، توکل بر خدا و اقدامی متوکلانه در برابر آن خرافات است.

منابع: کتاب باورهای عامیانه مردم ایران نوشته حسن ذوالفقاری، پرتال جامع علوم انسانی مقاله ما و خرافات نوشته احمد اکبری، مفاتیح الحیاة، پانزده گفتار شهید مطهری

۳ مورد از رایج‌ترین باورهای ایرانیان و خاستگاه شکل گیری‌شان

از مزایای داشتن پیشانی بلند تا عطسه و صبر!

۱- داشتن پیشانی بلند باعث خوشبختی می‌شود: پیشانی داشتن، پیشانی بلند، پیشانی نوشته و خط پیشانی در باور بعضی از مردم تعیین کننده سرنوشت بوده است. در کتاب مرزبان نامه که یکی از آثار ارزنده ادب فارسی در قرن چهارم هجری است آمده است: «اسرار فرایزدی از اسارير جبهت او اشراق کردی» که به این باور اشاره دارد. بر اساس این باور «پیشانی بلند» نشانه نیکبختی و «پیشانی کوتاه» نشانه تنگدستی و زبونی است. این باور در داستان‌ها و امثال فارسی نیز بازتاب فراوانی داشته است. برای نمونه داستان «ماه پیشونی» یکی از این داستان‌هاست که در آن تصویر ماهی بر پیشانی دختر ک قصه، سرانجام به خوشبختی اش منجر می‌شود. از مثال‌های معروف مبتنی بر این باور نیز می‌توان به مَثل «آدم باید پیشانی اش بلند باشد» یا «چه پیشانی سیاهی داشتم» اشاره کرد. پیشانی نوشت در باور بسیاری از مردم نشان دهنده اقبال و بخت است.

۲- نیت درباره آینده بچه در زمان بریدن نافش: در گذشته مرسوم بوده است هنگام بریدن ناف بچه نیتی در دل می‌کردند؛ به این معنی که آن شخص تا پایان عمر خویش ناگزیر در راهی قدم خواهد گذاشت که برای او نیت شده است. این باوری است که حتی به شعر شاعرانی همچون صائب تبریزی وارد شده است. او بر اساس این باور مصرع «ناف مرا به نغمه عشرت بریده‌اند» را سروده است. از دیگر اعتقادات گذشتگان در این زمینه، این بوده است که برای باهوش شدن کودک، قسمت اضافه ناف نوزاد را در سوراخ موش می‌گذاشتند.

۳- عطسه مساوی با صبر: در بخش‌های شمال هند و همچنین ایران، این باور عمومی وجود دارد که عطسه کردن در هنگام آغاز یک کار، نشانه‌ای برای توقف آن کار است. در میان ایرانیان، یک عطسه نشانه صبر کردن است و لی دو عطسه پیاپی نشانه عجله است و به آن «جخد» می‌گویند. تعدادی از مردم معتقدند اگر کسی در خواب عطسه کند، مهمان یا مسافری در راه دارد. اگر این عطسه باعث شود فرد از خواب بیدار شود باید منتظر رسیدن مهمان بنشیند. این باور تا اندازه‌ای عمومیت دارد که گروهی از مردم به محض عطسه کردن دست از کار می‌کشند و منتظر جخد آن می‌شوند تا به کار خود ادامه دهند.

جدول سخت [شماره ۵۷۴]

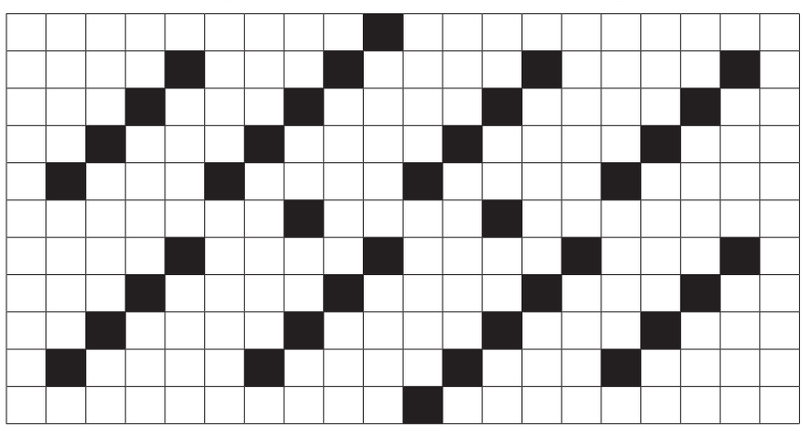

افقی:
۱- نویسنده کتاب چرا فرانسه شکست خورد - اسم کوچک مخترع الکتریسته ۲- دفعه - بخشنده - رنگ - کله پز ۳- یورش - حمام بخار - پاییز - اختفا - اسلحه کمری ۴- گوسفند شاخ دار - طایفه ای از مردم گیلان - آبراه - درخت جنگلی - کلمه تنبیه ۵- رنج ها - همنشین - ماده‌ای بی‌رنگ و بی‌بو به‌صورت بلورهای سوزنی نازک که در کبد تولید می‌شود - صندلی راحتی ۶- مادر ناصرالدین شاه - کارشناس - لباس همسان ۷- سود حرام - شنونده - انگشت نما - اسمی کردی به معنی امید ۸- قورباغه درختی - جراحت - از جزایر خلیج فارس - مطلبی را به فکر یا ذهن کسی انداختن - اندازه ۹- برکت - برش - پرنیان - نابینا - پیوسته ۱۰- کج - از لوازم آرایش - طفل - از پیامبران الهی ۱۱- بازیگر میوه ممنوعه - سرمایه داری

عمودی:
۱- فیلمی تخیلی به کارگردانی جاس ویدون ۲- تالاب - نوعی اسلحه ۳- رود آرام - سرانداز - نصف ۴- قومی ساکن روسیه از نژاد اسلاو - گذرگاه - آش ۵- فرود آمدن - سزاوار ۶- محدود - عارض ۷- نشانه - جوش‌های ریز خارش‌دار ۸- چهره - گاه استراحت - کلمه شگفتی - فلز سرچشمه ۹- کلمه ای برای تأسف و حسرت - متبسم ۱۰- شیطان - نازک ۱۱- شهری در کردستان - فاخته ۱۲- در دین زرتشت صورت غیر مادی هر یک از مخلوقات - به جا آوردن ۱۳- رها - اگر - پسوند شباهت - ظرف سرکه ۱۴- نیش جانوران گزنده - غول پیکر ۱۵- نوعی میمون - صحت ۱۶- پناه - ناپدید کردن ۱۷- واحد سطح - مانند - دانشگاهی در اتازونی ۱۸- خوش شانس معروف - درهم‌پیچیده - حرف دهن کجی ۱۹- شیدا - جلد ۲۰- نقصی در قسمت انحنای چشم که باعث تاری دید می‌شود

حل جدول شماره ۵۷۳

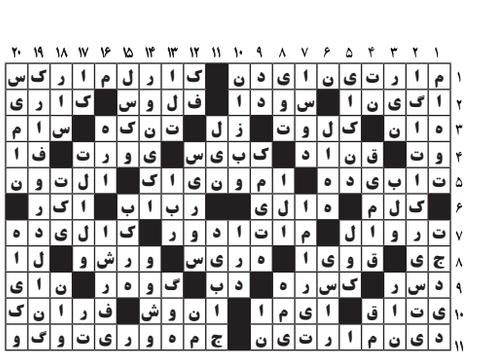

جدول متوسط [شماره ۷۳۶۳]

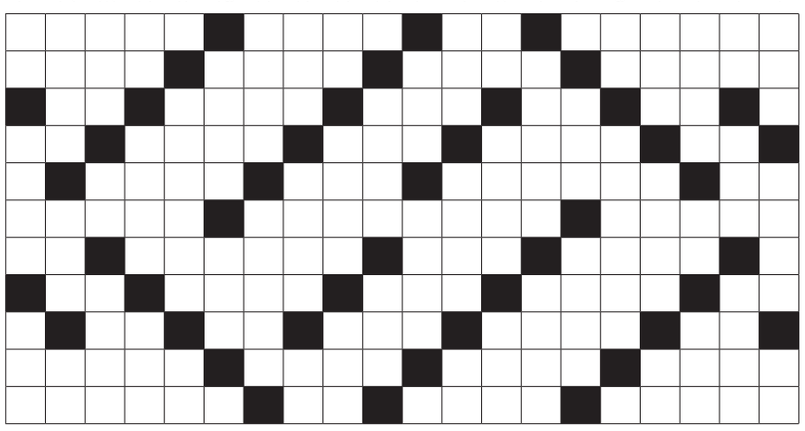

افقی:
۱- دوال - محصول صابون - شن - خرس درختی ۲- ازحواریون - فرومایه - امتیاز ورزشی - پرنده ای شبیه کبک ۳- حرف تشکیک - رایحه - زیرک - رج - چای خارجی ۴- جام جمشید - شیره چغندر - رودمرزی - استخوان های پوسیده - ریشه ۵- عدد ورزشی - کشمکش - رنگین کمان - نوعی میمون ۶- سازش - خط تصویری مصر باستان - شاعر هندی ۷- شامخ - خزنده خوش خط و خال - خجسته - درون ۸- آخرین توان - گذرگاه - دیدنی ارتش - آهسته - راز ۹- قورباغه درختی - ماشین جنگی - اسباب خانه - واحد سطح - امر به رفتن ۱۰- صورت ظاهر - نشان ورزشی - قبض - معتبر ۱۱- شرح سوابق - وجود - زائوترسان - حراج

عمودی:
۱- عداوت - خروشان - همه ۲- گیسو - کرم - معلق ۳- از نام های باری تعالی - به معنی بخشایشگر - آب روستایی - مقعر ۴- عمارت - مسلک - زمینه ۵- بوی رطوبت - همنشینی ۶- مصیبت - روزگار ۷- فرزندزاده - ابزار نجاری ۸- ویتامین جدولی - بی عیب - پیاله ۹- اندیشه - ترس - لنگه در ۱۰- مجلس بزرگان - سنگ ترازو ۱۱- تأنی - آتش ۱۲- بالای فرنگی - نوعی اسکلت پیش ساخته برای ساختمان که به شکل خرپا زده می‌شود - چهارمین سوره قرآن کریم ۱۳- بزم - چهره - پهلوان ۱۴- نرم تن دریایی - واحد اندازه گیری ظرفیت الکتریکی ۱۵- پدرشعرنو - رفیق ۱۶- از جنگنده بمب افکن های نیروی هوایی - مکیدن ۱۷- پوستین - گازی بی رنگ و سبک تر از هوا - بلند ۱۸- نشانه - جوی خون - اشتباه و گاف ۱۹- زبانه آتش - کمان - چوبی خوشبو که در آتش می سوزانند ۲۰- وی - حقه - قرن
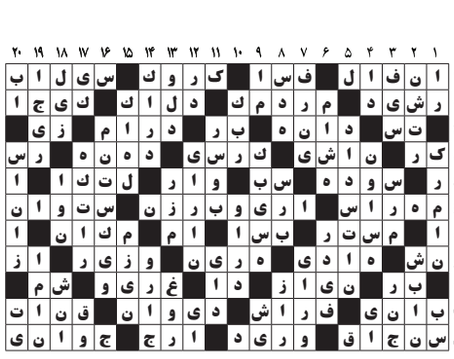
حل جدول شماره ۷۳۶۲